

Предмет:

**ОСНОВИ ГРАФІЧНОГО
ДИЗАЙНУ ТА
ПРОЄКТНОЇ ГРАФІКИ**

Тема 4
Типографіка.
Лекція 4.3.
Класифікація шрифтів.
Гарнітура

ПЛАН ЛЕКЦІЇ

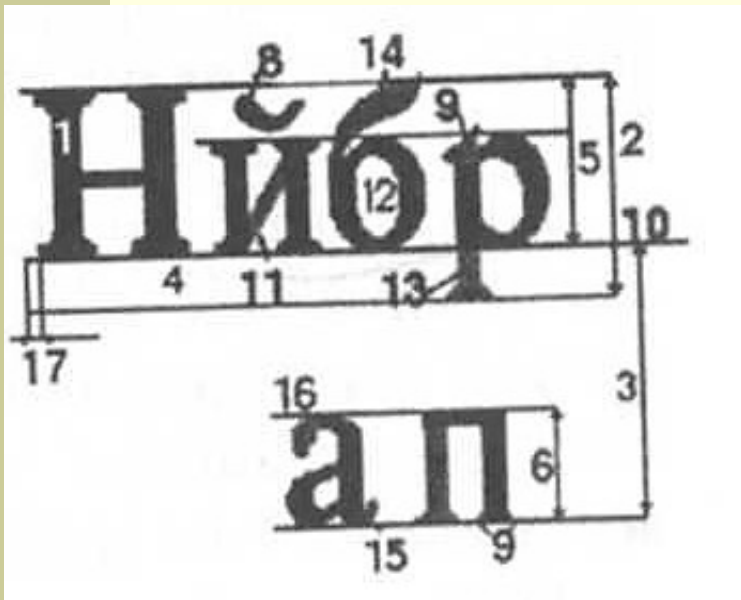
- 1. Елементи літери. Гарнітура
- 2. Підходи до класифікації шрифтів
- 3. Шрифти із зарубками
- 4. Шрифти без зарубок
- 5. Брускові шрифти
- 6. Заголовкові та рукописні шрифти

Шрифт – графічний малюнок накреслень літер і знаків, які складають єдину стилістичну та композиційну систему, набір символів визначеного розміру і малюнка.

У вузькому друкарському сенсі шрифтом називається комплект друкарських літер, призначених для складання тексту.

Група шрифтів різних видів і кеглів, що мають однакове накреслення, єдиний стиль і оформлення, називається **гарнітурою**.

Елементи літери. Гарнітура

1. Вічко літери (Face of Character).
2. Кегль (Size).
3. Інтерліньяж (Linespace).
4. Кегельний майданчик (Em-Square).
5. Висота великої літери (Cap-height).
6. Висота малої літери (x-height).
7. Основний штрих (Stem).
8. Діакритичний знак (Accent).
9. Засічки (Serif)
10. Базова лінія шрифту (Baseline).
11. Сполучний штрих (Hairline).
12. Внутрішньолітерпий проміжок (Counter).
13. Нижній виносний елемент (Descender).
14. Верхній виносний елемент (Ascender).
15. Кінцевий елемент (Terminal).
16. Краплевидний елемент (Ball).
17. Напівапрош (Side bearing).

Співвідношення між товщиною основних (основна частина символу) і сполучних рисок визначають **контрастність шрифту**. Слабоконтрастні літери мають м'який граціозний вигляд, сильно контрастні літери - чіткі й одноманітні. Малюнок літер може сприйматися на паперовому аркуші як площинний або об'ємний. Площинними виглядають шрифти з однаковою товщиною основних та сполучних рисок. У шрифтах з різноманітною товщиною штрихів, тонкі штрихи здаються віддаленими, що створює об'ємне враження. У малих літерах більшості шрифтів переважають круглі елементи, що виступають за лінію рядка, завдяки чому малі літери зручніші для тривалого читання.

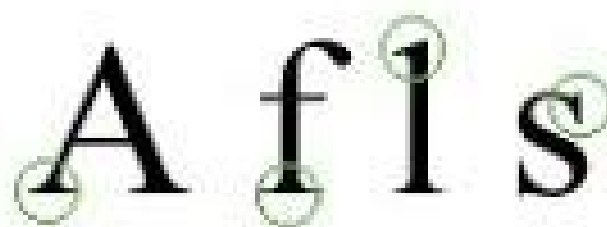
You can't let
the seeds
stop you
from enjoying
the watermelon.

Засічки – горизонтальні і вертикальні поперечні штрихи, що підкреслюють верхню та нижню межу літери, роблять рядок рівнішим, ніби витягнутим уздовж лінії. Це головна ознака, за якою всі шрифти розділяються на дві групи - із засічками і без них (***serif i sans serif***). Шрифти із засічками більш зручні для тривалого читання. Розмір і форма засічок відносно основного штриха букви можуть бути різноманітними

A diagram illustrating the features of a sans-serif font. The letters 'A', 'f', 'l', and 's' are shown. Small green circles highlight the entry and exit strokes of the letters, which are clean and lack decorative serifs. Specifically, the 'A' has a simple horizontal base, the 'f' has a straight vertical stem, the 'l' is a simple vertical line, and the 's' has a smooth, continuous curve.

Sans serif

A diagram illustrating the features of a serif font. The letters 'A', 'f', 'l', and 's' are shown. Small green circles highlight the entry and exit strokes of the letters, which include decorative serifs. The 'A' has a horizontal base with small decorative feet, the 'f' has a vertical stem with a small serif at the top, the 'l' has a vertical stem with a small serif at the top, and the 's' has a smooth curve with a small serif at the end.

Serif

Класифікація шрифтів

Класифікація шрифтів завжди була і понині залишається полем для дискусії. Неможливо зробити класифікацію за якимось одним критерієм — конструктивними особливостями, історичним періодом чи контекстом їх використання. На додачу до цього, формуючи актуальну систему класифікації шрифтів, корисно озиратись на суто практичну складову. Наприклад, зважати на системи класифікацій, що використовуються в онлайн-каталогах, з яких сучасним графічним дизайнерам доводиться обирати шрифти.

Класифікація відповідно до ГОСТ 3489.1-71

Група рубаних шрифтів — до цієї групи належать шрифти, що не мають зарубок.

Група шрифтів з ледь помітними зарубками — це гарнітури з дещо потовщеними кінцями вертикальних штрихів.

Група медієвальних шрифтів — гарнітури з помірною контрастністю штрихів, із зарубками у вигляді плавного потовщення кінців основних штрихів, що наближаються за своєю формою до трикутника, переважно з похилими осями круглих літер.

Класифікація відповідно до ГОСТ 3489.1-71

Група звичайних шрифтів — гарнітури з контрастними штрихами, з довгими тонкими зарубками, що сполучаються з основними штрихами під прямим кутом, інколи з легким заокругленням, округлі літери з вертикальними осями.

Група брускових шрифтів — гарнітури з неконтрастними або малоко́нтрастними штрихами з довгими зарубками, що сполучаються з основними штрихами під прямим кутом або з легким заокругленням.

Класифікація відповідно до ГОСТ 3489.1-71

Група нових малокоонтрастних шрифтів — гарнітури, що мають малокоонтрастні штрихи з довгими зарубками, переважно з закругленими кінцями, які сполучаються з основними штрихами під прямим кутом або з легким закругленням.

Група додаткових шрифтів — до цієї групи належать такі шрифти, побудова та характер малюнків яких дуже відрізняється від шрифтів шести основних груп.

Класифікація відповідно до DIN

(Deutsche Industrie Norm — німецького індустріального стандарту)

1. Венеційська антиква
2. Французька антиква
3. Перехідна антиква
4. Класицистична антиква
5. Брускові шрифти
6. Гротески (шрифти без зарубок, рубані шрифти)
7. Акцидентна антиква
8. Рукописні шрифти
9. Декоративні шрифти
10. Готичні шрифти (текстура, ротунда, швабахер, фрактура)
11. Ірландсько-англосаксонське письмо

Види шрифтів за призначенням

Службові шрифти — текстові шрифти мають завжди менший кегль порівняно з основним текстом і світле накреслення. Вони застосовуються для текстівок, підписів авторів, виносок, вихідних відомостей.

Основні шрифти — мають просте виконання, яке не відволікає від змісту, і призначені для максимально комфортного читання довгих текстів. Текстовими шрифтами можуть бути як гарнітури із зарубками, так і рубані, але ніколи — декоративні, їх розміри коливаються від 8 п. (у довідкових виданнях) до 20 п. (у дитячих виданнях).

Види шрифтів за призначенням

Додаткові шрифти — текстові шрифти мають відрізнятися від основного, але не впадати в око. Їх призначення — повідомити другорядну інформацію, доповнити основний текст. Застосовуються такі шрифти для коментарів, приміток, паралельних повідомлень, матеріалів не основної тематики.

Види шрифтів за призначенням

Видільні шрифти — текстові шрифти застосовуються для виділень у тексті або на сторінці. Такі виділення можуть бути ледве помітними — тією ж гарнітурою, але іншим кеглем, накресленням; або ж різко контрастувати малюнком, кольором, розміром. Як правило, способи виділення у виданні чітко обмежені. Акцидентними шрифтами друкують невеликі текстові фрагменти (врізи, текстові виділення, колонтитули, ініціали, приклади) через їх важкість для сприйняття — складний малюнок, щільність.

Технічні шрифти — текстові шрифти призначені для спілкування людей за допомогою різних пристроїв: екрана комп'ютера, радіотелефона, калькулятора, панелі принтера і т. ін

Більшість графічних дизайнерів спираються на наступний поділ

- ☐ шрифти з зарубками,
- ☐ шрифти без зарубок,
- ☐ брускові шрифти,
- ☐ заголовкові шрифти,
- ☐ рукописні шрифти.

Шрифти
з зарубками

Serif

Інші назви:

- Романські шрифти,
- Антиквенні шрифти,
- Антикви.

Назва англійською
мовою:

- Serif fonts.

Шрифти
без зарубок

Sans

Інші назви:

- Гротескні шрифти,
- Гротески,
- Рубані.

Назва англійською
мовою:

- Sans-serif.

Брускові
шрифти

Slab

Інші назви:

- Механістичні,
- Єгипетські.

Назва англійською
мовою:

- Slab-serif.

Заголовкові
шрифти

FONT

Інші назви:

- Плакатні шрифти,
- Акцидентні шрифти,
- Декоративні шрифти.

Назва англійською
мовою:

- Display.

Рукописні
шрифти

Script

Інша назва:

- Каліграфічні шрифти.

Назва англійською
мовою:

- Script,
- Handwritten (іноді).

Шрифти з зарубками

Їх також називають антиквенними шрифтами або просто антиквами. Ця варіація назви походить від латинського слова *antīqua*, тобто «стародавній».

Одні з перших шрифтів цього типу з'явилися ще в XV столітті. Але стародавніми вони називаються з іншої причини. Період появи цих шрифтів прийшовся на Раннє Відродження. В цей період пробуджувався інтерес до античності, і зокрема — серед писців та типографів.

Різновиди

Шрифти старого
стилю

Перехідна
антиква

Нова
антиква

Представники

Centaur
Golden Type
Garamond

Baskerville
Caledonia
Times Roman

Bodoni
Didot
Fenice

Коли з'явилися

XV століття

XVIII століття

XVIII століття

Шрифти без зарубок

Тривалий час зарубки в шрифтах були технічною необхідністю. При висіченні написів на камені без них було майже неможливо уникнути розтріскувань, а при писанні пером — розтікань чорнил.

Але по мірі розвитку друкарської справи, вдосконалення друкарських станків та технології виготовлення паперу, зарубки перестали бути справжньою необхідністю. З часом вони перетворились на своєрідний рудиментарний елемент будови шрифту та виконували радше декоративну функцію. При цьому, оскільки більша частина написів складалась саме зі шрифтів із зарубками, позбавлений від них шрифт, був майже приречений виділятися на їх фоні. Вважається, що одним з перших шрифтів цієї групи став шрифт Вільяма Кезлона, створений ним на початку XIX століття.

CASLON

**ABCDEFGHIJ
KLMNOPQRST
UVWXYZ**

Різновиди	Старі гротески	Геометричні гротески	Гуманістичні гротески	Нові гротески
Представники	Franklin Gothic Grotesque	AvantGarde Gothic Futura	Frutiger Lucida Sans Gill Sans	Helvetica Univers
Коли з'явилися	Перша половина XIX століття	1930-і роки	1920-і роки	1950-і роки

Брускові шрифти

Інша назва брускових шрифтів — єгипетські.

Як і у випадку з антиквенними шрифтами, назва тут дещо оманлива. В будові єгипетських шрифтів немає нічого єгипетського. Просто період їх появи співпадає з періодом захоплення давньоєгипетською культурою, що спалахнув з новою силою після єгипетського походу Наполеона в період з 1798 по 1801 рік.

Брускові шрифти

Брускові шрифти можна було б віднести до групи шрифтів із зарубками, але їх форма була суттєво відмінною від зарубок антиквенних шрифтів.

В антикві зарубки мали другорядну роль по відношенню до основних штрихів, що підкреслювалось їх тонким нарисом. А от в брускових шрифтах зарубки та основні штрихи були врівноважені. А в деяких підгрупах брускових шрифтів, — їх ще називають італійськими брусковими шрифтами, — вони навіть були товстішими, ніж стем (таку особливість будови у шрифтах ще називають зворотнім контрастом).

SHERIFF
PRESLEY
SLAB
REVERSE

Перші брускові шрифти з'явилися як спосіб виділяти окремі написи, адже через власну форму вони виглядали більш помітно в заголовках, на вивісках, плакатах, вітринах та у рекламі. Втім згодом стали з'являтися модифікації брускових шрифтів, якими можна було комфортно набирати значні масиви текстів.

Їх безумовною перевагою було те, що вони добре зчитувалися майже в будь-якому масштабі, і через виразні зарубки робили й набрані ними тексти більш виразними. Через таку якість, зокрема, їх використовували для друкарських машинок, а згодом і для редакторів програмного коду.

```
<!DOCTYPE html>
<html>
<head>
  <meta charset='utf-8'>
  <meta name="viewport">
  <title>Creative Cloud</title>
</head>
<body class="coral--light">
  <h1></h1>
</body>
</html>
```

Різновиди	Антиквенні брусківі шрифти	Кларендонівські (похідні від шрифту «Кларендон»)	Італійські брусківі шрифти (французський «Кларендон»)	Друкарські брусківі шрифти	Геометричні брусківі шрифти	Гуманістичні брусківі шрифти (створені на основі гуманістичних гротесків)
Представники	Antique	Clarendon Egyptienne	French Clarendon SHERIFF	Courier Prestige Elite	Rockwell Memfis	ITC Officina Serif
Коли з'явилися	Перша половина XIX століття	Орієнтовно в 1820-х рр. в Англії	Перша половина XIX століття	Друга половина XIX століття	Орієнтовно в 1920-1930х рр.	Друга половина XX століття

Заголовкові шрифти

Ще одна група шрифтів — так звані **заголовкові** (їх також називають плакатні або декоративні шрифти). Ця група дещо відмінна від попередніх, головним чином тому, що об'єднує шрифти не за конструктивним принципом, а за призначенням. Заголовковими називали шрифти, що мали використовуватись у великому розмірі — власне, в якості газетних чи журнальних заголовків, для вивісок, на плакатах чи рекламних білбордах.

Заголовкові шрифти

Ще одна їх назва — акцидентні шрифти. Вона походить від слова акциденція, яким називали малі наборні форми — візитівки, обкладинки книг та рекламні макети. Звісно, такий контекст використання певним чином впливав і на будову. Часто у заголовкових шрифтів були товстіші основні штрихи та в цілому більш виразний нарис. Перші подібні шрифти, що з'явилися в XVIII столітті, виготовлялись більшими кеглями чи взагалі — окремими друкарськими формами. Піонерами в створенні заголовкових шрифтів вважаються англійські друкарі, такі як Томас Котрелл та Вільям Кезлон II.

REFORMERS

OF

DENBIGHSHIRE!

Your favorite Candidate,

MYDDELTON BIDDULPH,
OF CHIRK CASTLE,

*Will personally wait upon you in a very
few days.*

Let the Castle---the County---and the Cause---
be again united.

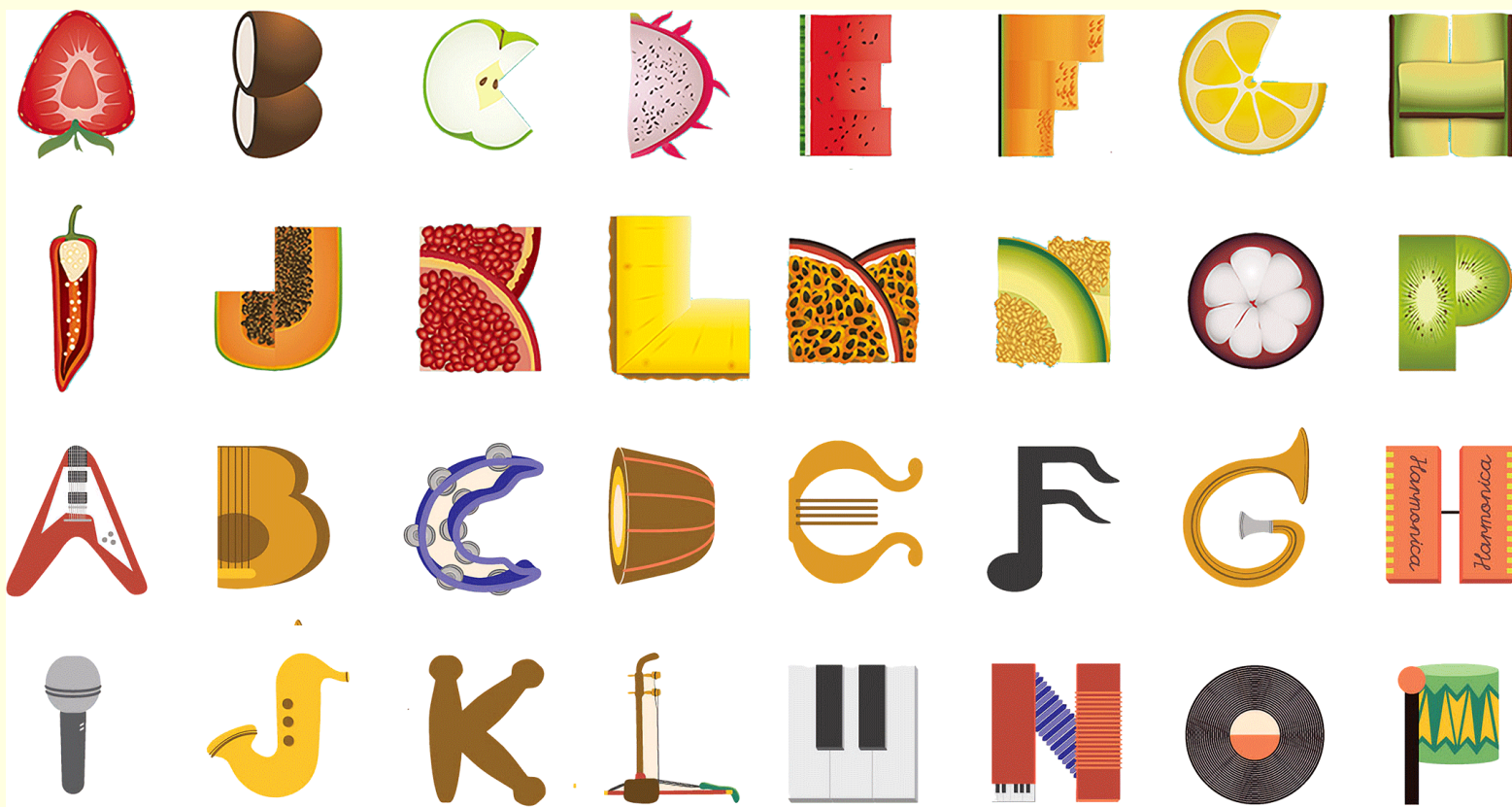
WREXHAM: July 1st, 1837.

PRINTED AT THE ALBION PRESS, BY RICHARD HUGHES, CHURCH-STREET, WREXHAM.

Amethyst

Invitation

Рукописні шрифти

Остання група шрифтів, які ми розглянемо, — рукописні, точніше, такі, що відтворюють рукописні нариси. Іноді їх ще називають каліграфічними шрифтами.

Сьогодні ці шрифти здебільшого використовуються в декоративному контексті або в якості заголовкових, адже в більшості випадків сприймати значний обсяг текстів в такому нарисі некомфортно.

Часто рукописні шрифти поділяють на **формальні та казуальні**.

Формальними називають рукописні шрифти, засновані на формі літер, характерних для каліграфів XVII та XVIII століть, таких як Джордж Бікхем, Джордж Шеллі та Джордж Снелл.

Нарис цих шрифтів нагадує письмо пером. Одним із перших шрифтів такого типу є Union Pearl, також до нього відносяться Kuenstler Script, Palace Script, Propisi.

Такі шрифти часто використовувались для запрошень

Diploma
award

Шрифти **казуального** типу мають більш вільний нарис. Певною мірою, можна сказати, що вони мають настільки ж довільну і норовливу форму, як і наш власний почерк.

Тривалий час шрифтів цього підтипу існувало не так вже й багато, адже до ХХ століття процес їх створення був технологічно складним. Але з появою фотокомпозиції в 1950-х роках, а пізніше і з появою цифрових редакторів шрифтів їх створення значно спростилося, і число казуальних рукописних шрифтів, відповідно, суттєво збільшилось.

До представників даного сімейства шрифтів можна віднести *Brush Script, Decor, Kaufmann, Art Script, Corrida, Freestyle, Kaliakra, Parsek, Mistral*.

Козар

Ми вкупоту колисв росли,
Малечкиими собі мобилисв.
А матери на нас дивилисв
Та говориш, що колисв

Завдання на самопідготовку:

Куленко М. Я. Основи графічного дизайну :
підручник : для студентів вищ. навч. закл. /
Михайло Якович Куленко ; Київ. нац. ун-т
будівництва та архітектури ; за ред. Є. А.
Антонович. – Вид. 3-тє, перероб. та допов. – Київ :
Кондор, 2018. – 543 с. : іл.